

Warszawa, 17-10-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.573.14.2024.JJ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Zakładu Poprawczego w Tarnowie**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), zob. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), dalej jako: ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiejkolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiejkolwiek sankcji lub

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2023 r., Część II – Metodologia i zakres prac KMPT.

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, p. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

II. Wprowadzenie

9. W dniach 14–16 lipca 2025 r. przedstawicielki KMPT przeprowadziły wizytację Zakładu Poprawczego w Tarnowie przy ul. Klikowskiej 101 (dalej: placówka, Zakład).

10. W skład zespołu wizytującego wchodziły: Katarzyna Kopystyńska (zastępczyni dyrektora KMPT), Karina Baricka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz Justyna Józwiak (dr nauk społecznych w zakresie socjologii).

11. W czasie wizytacji przedstawicielki KMPT przeprowadziły wstępną rozmowę z panem Pawłem Stechnij – dyrektorem Zakładu, dokonały oglądu wybranych przez siebie pomieszczeń placówki i terenu zewnętrznego, przeprowadziły poufne rozmowy z nieletnimi i pracownikami, zapoznały się z prowadzoną na miejscu dokumentacją oraz monitoringiem. Na koniec wizyty delegacja KMPT przekazała swoje wstępne uwagi dyrektorowi Zakładu.

12. Po zakończeniu wizytacji przedstawicielki KMPT dokonały analizy przekazanej przez placówkę dokumentacji.

13. Niniejszy raport sygnalizuje głównie obszary wymagające ulepszeń, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt IV).

III. Charakterystyka placówki

14. Zakład Poprawczy w Tarnowie jest placówką resocjalizacyjno-rewalidacyjną o charakterze półotwartym przeznaczoną dla chłopców z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym.

15. Zgodnie z zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 2023 r. w sprawie utworzenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich¹³, w placówce ustalono limit 36 miejsc dla chłopców. W dniach wizytacji (okres wakacyjny) w Zakładzie faktycznie przebywało 6 chłopców, dwóch innych nieletnich było urlopowanych. Wychowankowie umieszczeni byli w jednej grupie wychowawczej.

16. W placówce funkcjonuje Szkoła Podstawowa Nr 26 w Tarnowie oraz Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 8 w Tarnowie. Kształcenie odbywa się w zawodzie ślusarza, a także montera zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

¹³ Dz. Urz. MS poz. 108.

W ostatnich dwóch latach zorganizowano ponadto kursy zawodowe w zakresie obsługi kasy fiskalnej oraz kurs prawa jazdy.

17. Nadzór zwierzchni i pedagogiczny nad funkcjonowaniem Zakładu sprawuje Minister Sprawiedliwości. Ostatnia wizytacja przedstawicieli Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości miała miejsce w 2024 r. i dotyczyła oceny przestrzegania przepisów w zakresie prawidłowości i zasadności stosowania izby adaptacyjnej oraz przepisów w zakresie przeprowadzania kontroli pobieżnej i osobistej. Wystąpienie pokontrolne z dnia 16 października 2024 r. wskazuje na nieprawidłowości dotyczące braku wpisywania podstawy prawnej w protokołach kontroli osobistej nieletnich. Wydano zalecenie rzetelnego i czytelnego wypełnianie dokumentacji w powyższym zakresie.

18. Nadzór nad legalnością i prawidłowością wykonania orzeczeń o umieszczeniu nieletnich w Zakładzie sprawuje sędzia rodzinny wyznaczony przez Prezesa Sądu Okręgowego w Tarnowie. Ostatnie sprawozdanie sędziego z dnia 7 lutego 2025 r. zawiera zalecenia dotyczące m.in.: przestrzegania procedury alarmowania i bezpieczeństwa w przypadku zagrożenia zdrowia i życia pracownika lub nieletniego, prowadzenia obserwacji monitoringu wewnętrznego (w tym pod kątem obniżonego nastroju, agresywnej postawy wychowanków), kontynuowania badań ankietowych w zakresie poczucia bezpieczeństwa wychowanków przebywających w Zakładzie, położenia nacisku w pracy wychowawczej na oddziaływania mające na celu integrację grup wychowawczych i poprawne funkcjonowanie wychowanków mających problem z odpowiednim zachowaniem i agresją, kontynuowania programów mających na celu pracę nad rozwojem sfery emocjonalnej, ze szczególnym uwzględnieniem wypracowania strategii radzenia sobie z negatywnymi emocjami bez stosowania agresji i przemocy.

19. Delegacja KMPT bardzo dobrze oceniła funkcjonowanie Zakładu. Atutem niewątpliwie są warunki bytowe. W Zakładzie znajdują się do dyspozycji wychowanków: bardzo dobrze wyposażona pracownia komputerowa, biblioteka z czytelnią, pracownie przedmiotowe, warsztaty szkolne, sala terapeutyczna, sala doświadczania świata (w której znajdują się m.in. pufy, piłki, fotel do masażu), sala gimnastyczna, kuchenki, świetlice. Dostrzegalne są starania dyrektora i pracowników w zakresie wyposażenia wychowanków w kompetencje, które pomogą im w samodzielnym życiu po wyjściu z Zakładu. Dla wychowanków organizowane są kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe. Na rynku pracy znaleziono oferty dla wychowanków i wdrożono stosowne postępowanie, które zakończyło się zawarciem umowy o pracę dla kilku absolwentów. Ich praca była nadzorowana, a środki – gromadzone na ich indywidualnych kontach (jeden w chłopców odkłada w ten sposób pieniądze na zakup mieszkania). Wychowankom oferowana jest także pomoc

psychologiczna i terapeutyczna w ramach organizowanych programów (m.in. Droga do stacji dorosłość, Życie wolne od uzależnień, Pracownia rzeczy ładnych, Stres, emocje, motywacja). Nieletni uczeni są także samodzielności np. przez wyjścia na zakupy, załatwianie spraw urzędowych, zakładanie konta bankowego. Zakład organizuje wolontariat dla chłopców w azylu dla psów i kotów oraz Fundacji Klikowska Ostoja Polskich Koni. W ostatnich dwóch latach (analizowanych przez KMPT) dokonywano wielu remontów, polepszano warunki, wymieniano sprzęt. Zakupiono także pętlę indukcyjną dla osób niesłyszących.

IV. Obszary wymagające poprawy

A. Opieka medyczna i dokumentowanie obrażeń

20. Opiekę medyczną nad nieletnimi sprawują pielęgniarka (zatrudniona na etat) oraz 3 lekarzy (każdy na 1/3 etatu): lekarz ogólny (dyżurujący 2 razy w tygodniu), psychiatra (dyżurujący 2 razy w tygodniu), dentysta (dyżurujący 2 razy w tygodniu).

21. Zgodnie z art. 125 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁴ (dalej: ustawa o wspieraniu i resocjalizacji) nieletniego, po przyjęciu do zakładu poprawczego, umieszcza się w izbie adaptacyjnej m.in. w celu przeprowadzenia wstępnych badań lekarskich. Badania powinny odbyć się niezwłocznie, nie później niż w terminie 48 godzin od chwili umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej.

22. Analiza dokumentacji 7 nieletnich wykazała, że w przypadku 3 chłopców badanie lekarskie było przeprowadzone w terminie późniejszym niż 48 godzin (pierwszy z chłopców przyjęty został do Zakładu w dniu 29 maja 2024 r., a pierwsze badanie lekarskie miało miejsce w dniu 3 czerwca 2024 r. – 5 dnia od przyjęcia, drugi chłopiec przyjęty został w dniu 30 kwietnia 2024 r., a pierwsze badanie lekarskie miało miejsce w dniu 6 maja 2024 r. – 6 dnia od przyjęcia, trzeci chłopiec przyjęty został w dniu 9 maja 2025 r., a pierwsze badanie lekarskie miało miejsce w dniu 12 maja 2025 r. – 3 dnia od przyjęcia).

23. **KMPT rekomenduje przeprowadzanie wstępnych badań lekarskich niezwłocznie, nie później niż w terminie 48 godzin od chwili umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej, zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu i resocjalizacji.**

24. Podczas badania wstępnego opisywane są główne problemy zdrowotne nieletniego (m.in. zmiany skórne, zaczerwienienie gardła, problemy ze snem, dawkowane leki), a na mapie ciała zaznaczane są m.in. obrażenia, tatuaże, blizny

¹⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 978.

pooperacyjne, blizny po samookaleczeniach, rozstępy skóry. Obrażenia nabyte podczas pobytu w Zakładzie opisywane są w dokumentacji nieletniego.

25. Delegacja KMPT pozytywnie ocenia sposób dokumentowania obrażeń przyjęty w Zakładzie. Niezależne badanie medyczne i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą¹⁵. Taka praktyka chroni również personel przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały podczas pobytu w placówce.

26. Niezależnie od powyższego KMPT wskazuje, że praktyka dokumentowania obrażeń powinna zostać udoskonalona przez fotograficzną dokumentację obrażeń. Winny być one fotografowane w sposób umożliwiający ocenę wymiarów poszczególnych obrażeń, np. z wykorzystaniem linijki lub innego przyrządu mierniczego. Ponadto na zdjęciach powinna być widoczna twarz osoby fotografowanej, aby wykluczyć wątpliwości co do tożsamości osoby posiadającej fotografowane obrażenia. Tak wykonane zdjęcia powinny być przechowywane w zabezpieczonej przed dostępem osób trzecich dokumentacji medycznej.

27. **KMPT zaleca, oprócz wykorzystywania map ciała, każdorazowe fotografowanie obrażeń i włączanie ich do dokumentacji medycznej.**

28. Opracowana w Zakładzie Procedura postępowania w przypadku korzystania z pomocy lekarskiej wychowanka ZP Tarnów poza placówką oraz w przypadku hospitalizacji (dokument z dnia 13 października 2022 r.) wymaga korekty w zakresie treści pkt I.6. Punkt ten wskazuje, że pracownik ochrony lub pracownik pedagogiczny, który towarzyszy nieletniemu podczas transportu do pozazakładowego podmiotu leczniczego, pozostaje z wychowankiem przez cały czas trwania badań lekarskich. Opuszcza pomieszczenie badań jedynie na wyraźne polecenie lekarza, informując go jednocześnie o przepisach ustawy o wspieraniu i resocjalizacji, pozwalających na obecność osób niewykonujących zawodów medycznych podczas badań medycznych.

29. Zasada wprowadzona przez Procedurę jest właściwa dla zakładów poprawczych zamkniętych, zakładów poprawczych o wzmożonym nadzorze wychowawczym, zakładu poprawczego dla nieletnich, którzy ukończyli 21 lat, albo schroniska dla nieletnich. W przypadku zakładów poprawczych otwartych i półotwartych (jak ZP Tarnów) obowiązuje odwrotna reguła. Zgodnie z art. 131 ust. 1 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji, świadczenia zdrowotne poza terenem tych zakładów mogą być udzielane w obecności pracownika zakładu niewykonującego zawodu medycznego na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa. Pierwszeństwo ma w tym

¹⁵ Documenting and reporting medical evidence of ill-treatment: Extract from the 23rd General Report of the CPT, CPT/Inf(2013)29-part, par. 71, zob.: <https://rm.coe.int/16806ccc4d>.

przypadku udzielanie świadczenia zdrowotnego bez obecności pracownika niemedycznego. Może on być obecny z nieletnim dopiero, gdy osoba udzielająca świadczenia o to zawnioskuje.

30. **KMPT rekomenduje dokonanie korekty Procedury postępowania w przypadku korzystania z pomocy lekarskiej wychowanka ZP Tarnów poza placówką oraz w przypadku hospitalizacji, tak aby była ona zgodna z przepisami ustawy o wspieraniu i resocjalizacji.**

B. Środki przymusu bezpośredniego

31. W latach 2022–2025 w Zakładzie stosowano 10 razy środki przymusu bezpośredniego. Najczęściej były to: siła fizyczna, chwyt obezwładniający oraz kajdanki (na podstawie art. 122 ust. 4 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji). Izba izolacyjna wykorzystywana była trzykrotnie, dwukrotnie użyto pasa obezwładniającego i raz kasku zabezpieczającego.

32. Z użycia środków przymusu bezpośredniego sporządzana jest notatka. Po użyciu środka przymusu bezpośredniego nieletniego poucza się o prawie, terminie i sposobie złożenia zażalenia (w formie przygotowanego wcześniej druku do podpisu, na którym podany jest adres właściwy do zażalenia).

33. Analiza nagrań monitoringu umieszczenia nieletnich w izbie izolacyjnej wykazała, że nagrania zabezpieczano tylko do momentu wejścia nieletniego do izby. Natomiast nagranie z samego pobytu w izbie izolacyjnej nie było zabezpieczone.

34. Tymczasem, zgodnie z art. 121 ust. 14 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji, w przypadku zarejestrowania wydarzenia nadzwyczajnego lub użycia wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich środka przymusu bezpośredniego zapis jest utrwalany i przechowywany na zewnętrznym informatycznym nośniku danych w aktach osobowych nieletniego do ukończenia przez niego 23 lat albo do upływu okresu, o którym mowa w art. 237 ust. 6, a w przypadku wykonywania środka poprawczego po ukończeniu przez nieletniego 21 lat – do upływu 2 lat od ukończenia przez nieletniego wieku, do którego sąd rodzinny orzekł o wykonywaniu tego środka.

35. **KMPT zaleca utrwalanie i przechowywanie zapisów z użycia środków przymusu bezpośredniego zgodnie z ustawą o wspieraniu i resocjalizacji.**

C. Izba adaptacyjna

36. W Zakładzie prowadzona jest księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej. Wynika z niej, że w 2025 r. izba adaptacyjna była używana trzykrotnie, w dniach: 31 stycznia, 15 lutego i 9 maja. Tymczasem z innej dokumentacji wynikało, że umieszczenie w izbie adaptacyjnej miało miejsce także w dniu 17 czerwca

2025 r., 19 kwietnia 2025 r. oraz 4 kwietnia 2025 r. (informacje te wynikały z wniosków o umieszczenie wychowanka w izbie adaptacyjnej). Przypadki te nie zostały ujęte w rejestrze.

37. W dokumentacji dotyczącej umieszczania w izbie adaptacyjnej (książka ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej oraz wnioski o umieszczenie wychowanka w izbie adaptacyjnej) wpisywana jest w większości przypadków niepełna podstawa prawna, tzn. przytaczany jest jedynie art. 125 lub 126 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. W pojedynczych przypadkach pojawiają się wpisy, że nieletni został przyjęty do izby adaptacyjnej: jako nowo przyjęty (art. 125 ust. 1 pkt 1), przeniesiony z innego zakładu (art. 125 ust. 1 pkt 2), po ucieczce (art. 125 ust. 2), w przypadku gdy wcześniejsze oddziaływania psychologiczno-pedagogiczne i środki dyscyplinarne okazały się nieskuteczne (art. 125 ust. 1 pkt 1), na własną prośbę (art. 126 ust. 1 pkt 2).

38. **KMPT rekomenduje wypełnianie dokumentacji dotyczącej umieszczania nieletnich w izbie adaptacyjnej w sposób precyzyjnie wskazujący podstawę umieszczenia.**

D. Prawo do informacji i dostęp do mechanizmu skargowego

39. KMPT każdorazowo zwraca uwagę, czy placówka w ogólnodostępnych miejscach (np. korytarze/świetlice) zamieszcza informacje o instytucjach stojących na straży praw człowieka, do których mogą zwrócić się nieletni, jeżeli uznają, że ich prawa zostały w jakikolwiek sposób naruszone.

40. W trakcie oglądu Zakładu delegacja KMPT zauważyła, że dane teleadresowe takich instytucji były udostępnione na tablicach informacyjnych, jednak na niektórych z nich były nieaktualne (np. dane Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Generalnego Inspektora Danych Osobowych, który w 2018 r. został zastąpiony Prezesem Urzędu Ochrony Danych Osobowych). Kontakt do RPO zawierał nieużywany już adres mailowy (biurorzecznika@brpo.gov.pl).

41. **Krajowy Mechanizm zaleca przegląd i aktualizację danych teleadresowych urzędów i instytucji, do których mogą zwrócić się nieletni w przypadku naruszenia ich praw.**

42. Ponadto dobrym rozwiązaniem byłoby zamontowanie skrzynki na skargi, z której wychowankowie i inne osoby (np. rodzice, inne osoby odwiedzające) korzystać będą mogli z zachowaniem zasad poufności. Obsługą takiej skrzynki powinna zajmować się wyłącznie jedna osoba (np. dyrektor placówki lub wyznaczony pracownik administracyjny). Skargi i inne sygnały zgłaszane za pomocą tego typu skrzynki (w tym anonimowe zgłoszenia) powinny być odnotowywane w rejestrze skarg i wniosków. Należałoby odpowiednio zmodyfikować procedurę skargową, by uwzględniała ona

również taką drogę składania skarg¹⁶. W Zakładzie jedna skrzynka została już zamontowana w części administracyjnej. Przeznaczona jest jednak dla personelu (oznaczona jako skrzynka dla sygnalistów). Wątpliwości przedstawicieli KMPT budzi miejsce jej usytuowania. Została umieszczona w monitorowanym korytarzu naprzeciwko drzwi do sekretariatu i gabinetu dyrektora. W ocenie KMPT skrzynka dla sygnalistów powinna znajdować się w miejscu niemonitorowanym, zapewniającym pełną poufność.

43. W związku z powyższym KMPT rekomenduje zamontowanie skrzynki na skargi dla nieletnich oraz usytuowanie skrzynki dla sygnalistów w miejscu niemonitorowanym, zapewniającym pełną poufność.

E. Kontrola osobista

44. W przypadku uzasadnionym względami porządku prawnego lub bezpieczeństwa zakładu poprawczego nieletni podlega różnym rodzajom kontroli, określonym w art. 119 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji. Kontrola osobista, polegająca na zdjęciu obuwia, odzieży oraz bielizny i dokonaniu oględzin ciała nieletniego, w tym jamy ustnej, nosa, uszu, włosów, przeprowadzana jest w łazience lub w pomieszczeniu/dyżurce ochrony przy wejściu do placówki. Pomieszczenia, w których przeprowadzano tego typu kontrole, nie były wyposażone w jednorazowe maty/dywaniki papierowe, na których nieletni mogliby stanąć w bezpieczny i higieniczny sposób, bez obuwia i skarpet.

45. KMPT zaleca wyposażenie pomieszczeń, w których odbywa się kontrola osobista, w jednorazowe maty/dywaniki papierowe.

46. Analiza wybranych protokołów kontroli osobistej nieletnich wykazała, że niezbędne podpisy (wychowanków i personelu) oraz stosowne pouczenia, co do zasady, były zawarte na protokołach. W przypadku odmowy podpisu przez wychowanka zazwyczaj znajdowała się tam adnotacja personelu z podpisem pracownika. W niektórych jednak protokołach (np. datowanych 29 maja 2025 r., 3 marca 2024 r.) brakowało podpisu nieletniego oraz adnotacji o odmowie.

47. KMPT zaleca rzetelne i precyzyjne wypełnianie protokołów kontroli osobistej nieletnich.

F. Warunki bytowe

48. Warunki materialne panujące w Zakładzie delegacja KMPT oceniła jako bardzo dobre.

¹⁶ Zob. raport CPT z wizyty w Portugalii w 2016 r., CPT/Inf (2018) 6, par. 77.

49. Jedyna uwaga dotyczyła braku częściowego zadaszenia miejsca spacerowego, co umożliwiałoby przebywanie na świeżym powietrzu także w czasie niekorzystnych warunków pogodowych¹⁷.

50. **KMPT rekomenduje częściowe zadaszenie miejsca spacerowego.**

G. Personel

51. Z uzyskanych informacji wynika, że personel placówki przechodzi regularne szkolenia, co należy ocenić pozytywnie. Szkolenie personelu jest jednym z mechanizmów zapobiegania złemu traktowaniu i budowania odpowiedniej kultury organizacyjnej.

52. **Po przeanalizowaniu materiałów dotyczących szkoleń KMPT rekomenduje cykliczne włączanie do programów szkoleniowych pracowników dodatkowo zagadnień związanych m.in. z: rozpoznawaniem przejawów tzw. drugiego życia, komunikacją interpersonalną, umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych (w tym deeskalacją napięć i konfliktów), przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym Reguł z Hawany).**

53. Delegacja KMPT ustaliła ponadto, że znajomość Protokołu stambulskiego wśród pracowników Zakładu jest niewystarczająca. Protokół stambulski stanowi kluczowe narzędzie wykrywania, dokumentowania oraz zgłaszania tortur. Pomaga też w ocenie potrzeb osób, które doświadczyły traumy, i dostosowaniu odpowiedniej opieki. Stosowanie zawartych w nim wytycznych rekomendują Komitet Przeciwko Torturom (CAT)¹⁸, Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)¹⁹ i Specjalny Sprawozdawca ds. Tortur²⁰.

54. **KMPT zaleca przeszkolenie pracowników z praktycznego stosowania Protokołu stambulskiego w celu wzmocnienia ich potencjału zawodowego i zwiększenia efektywności wykrywania i dokumentowania oznak tortur oraz nieludzkiego i poniżającego traktowania.**

¹⁷ Takie rozwiązania przedstawiciele KMPT zaobserwowali w innych zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Zob. Raport KMPT z wizytacji Schroniska dla Nieletnich w Szczecinie (KMP.573.19.2022), dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-01/Raport%20-%20SDN%20Szczecin%202022.pdf>.

¹⁸ Zob. Konkluzje i zalecenia CAT dla Polski, 29 sierpnia 2019 r., CAT/C/POL/CO/7, par. 27 i 28.

¹⁹ Zob. Raporty CPT z wizyt w: Mołdawii (CPT/Inf (2020) 27, par. 29, Macedonii Północnej, (CPT/Inf (2021) 8, par. 29), Portugalii (CPT/Inf (2020) 33, par. 71 i 72, Danii (CPT/Inf (2019) 35, par. 20 i Gruzji (CPT/Inf (2019) 16, par. 80).

²⁰ Zob. Raporty Specjalnego Sprawozdawcy ds. Tortur: z dnia 16 lipca 2021 r. (A/76/168, par. 22, 25, 34, 66 pkt g, z dnia 20 marca 2020 r. (A/HRC/43/49, par. 13, 21) oraz z dnia 20 lipca 2018 r. (A/73/207, par. 77 pkt e).

55. W ocenie KMPT zasadne jest także przeszkolenie personelu w zakresie szczególnych potrzeb i traktowania osób należących do grupy LGBT+. We wcześniejszych latach w Zakładzie przebywał jeden wychowanek, który identyfikował się jako osoba transpłciowa (obecnie usamodzielniony). Zgodnie z zapisami zawartymi w Zasadach Yogyakarty²¹ należy wdrażać programy, szkolenia dla policji, personelu więziennego i wszystkich innych funkcjonariuszy sektora publicznego i prywatnego, dotyczących podnoszenia ich świadomości, a także międzynarodowych standardów oraz zasad równości i niedyskryminacji, w tym w odniesieniu do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. W przygotowanie szkoleń warto zaangażować organizacje pozarządowe posiadające specjalistyczną wiedzę w tych kwestiach. Personel powinien być przeszkolony w zakresie konkretnych i praktycznych zagadnień, takich jak: przeprowadzanie kontroli osobistych, poszanowanie wizerunku nieletnich, identyfikowanie konkretnych form przemocy, zwłaszcza ze strony rówieśników i personelu. Szkoleniem powinien zostać także objęty personel medyczny. Takie szkolenia pozwolą uniknąć dyskryminacyjnych postaw, założeń opartych na stereotypach i błędnych przekonaniach o potrzebach osób deklarujących różną orientację seksualną lub tożsamość płciową.

V. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca
Dyrektorowi Zakładu Poprawczego w Tarnowie:

1. przeprowadzanie wstępnych badań lekarskich niezwłocznie, nie później niż w terminie 48 godzin od chwili umieszczenia nieletniego w izbie adaptacyjnej, zgodnie z przepisami ustawy o wspieraniu i resocjalizacji;
2. każdorazowe fotografowanie obrażeń nieletnich i włączanie ich do dokumentacji medycznej;
3. dokonanie korekty Procedury postępowania w przypadku korzystania z pomocy lekarskiej wychowanka ZP Tarnów poza placówką oraz w przypadku hospitalizacji, tak aby była ona zgodna z przepisami ustawy o wspieraniu i resocjalizacji;
4. utrwalanie i przechowywanie zapisów z użycia środków przymusu bezpośredniego zgodnie z ustawą o wspieraniu i resocjalizacji;

²¹ Zasady opracowane przez międzynarodową grupę ekspertów w zakresie praw człowieka dotyczące stosowania prawa międzynarodowego do naruszeń praw człowieka ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, aby zapewnić większą jasność i spójność zobowiązań państw w zakresie praw człowieka. Dostęp: https://kph.org.pl/publikacje/b-y_zasady.pdf.

5. wypełnianie dokumentacji dotyczącej umieszczania nieletnich w izbie adaptacyjnej w sposób precyzyjnie wskazujący podstawę umieszczenia;
6. przegląd i aktualizację danych teleadresowych urzędów i instytucji, do których mogą zwrócić się nieletni w przypadku naruszenia ich praw;
7. zamontowanie skrzynki na skargi dla nieletnich oraz usytuowanie skrzynki dla sygnalistów w miejscu niemonitorowanym, zapewniającym pełną poufność;
8. wyposażenie pomieszczeń, w których odbywa się kontrola osobista, w jednorazowe maty/dywaniki papierowe;
9. rzetelne i precyzyjne wypełnianie protokołów kontroli osobistej nieletnich;
10. wykonanie częściowego zadania miejsca spacerowego;
11. cykliczne włączanie do programów szkoleniowych pracowników dodatkowo zagadnień związanych m.in. z: rozpoznawaniem przejawów tzw. drugiego życia, komunikacją interpersonalną, umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych (w tym deeskalacją napięć i konfliktów), przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu, międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym Reguł z Hawany);
12. przeszkolenie pracowników z praktycznego stosowania Protokołu stambulskiego;
13. zapewnienie personelowi Zakładu szkoleń i warsztatów w zakresie szczególnych potrzeb i traktowania osób należących do grupy LGBT+.

Opracowała: Justyna Jóźwiak

Za Zespół podpisuje:

Katarzyna Kopystyńska

Zastępczyni Dyrektora Zespołu

/-podpisano elektronicznie/